

MATERPLEIN

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN

HOEZO OPGRAVINGEN?

In opdracht van Stad Oudenaarde startte de Dienst Archeologie van SOLVA op dinsdag 17 september een archeologische opgraving op het Materplein. Dit in het kader van de wegenis- en rioleringswerken die (onder meer) rondom het Materplein zullen uitgevoerd worden. De opgraving gebeurt in vijf verschillende fases (zie kaartje) en zal in totaal ongeveer 85 werkdagen duren. De precieze duur hangt onder meer af van de weersomstandigheden. Enkele fases gebeuren voorafgaand aan de wegenis- en rioleringswerken in 2024 (= opgraving), andere zijn gelijktijdig met de werken in 2025 (= werfbegeleiding).

Alvorens gestart wordt met een volgende fase, wordt eerst de put van de voorgaande fase hersteld zodat de hinder zoveel mogelijk beperkt blijft. Tijdens de werken zal het evenwel niet mogelijk zijn om met de wagen rond de kerk te rijden. De doorgang voor voetgangers blijft steeds mogelijk.

Uit eerder onderzoek, onder meer a.d.h.v. enkele proefputten, die in 2022 zijn uitgevoerd, blijkt dat de wegenis- en rioleringswerken een grote impact hebben op de ondergrond en de archeologische resten die daarin bewaard zijn. Met de archeologische opgravingen zullen deze archeologische resten onderzocht worden alvorens ze verdwijnen door de geplande werken.

We verwachten sporen en vondsten uit verschillende periodes.

ROMEINSE PERIODE (1STE EEUW V. CHR. – 4DE EEUW N. CHR.)

Uit de periodes voor de middeleeuwen hebben we weinig concrete informatie. Schriftelijke bronnen zijn zeer zeldzaam en meestal weinig gedetailleerd of onbetrouwbaar. Het weinige dat we weten is vooral afkomstig uit archeologisch onderzoek. In (de omgeving van) Mater is vooralsnog relatief weinig archeologisch onderzoek gebeurd. Bijgevolg weten we voor Mater nog niet veel over deze oudere periodes.

Voorals uit de Romeinse periode kennen we een aantal sites in de omgeving van Mater. Dit hoeft niet te verbazen gezien de belangrijke Romeinse weg van Hofstade (Zemst) over Velzeke (Zottegem) naar Kortrijk ook over Mater liep. Deze is ca. 600 m ten noordwesten van het Materplein te situeren. Tijdens het proefputtenonderzoek zijn ten oosten van de kerk, onder de straat, verschillende voorlopers van de huidige wegenis teruggevonden, waaronder een kasseiweg uit de 17de of 18de eeuw en een nog ouder wegniveau op houten liggers. Het alleroudste wegniveau was echter onverhard waardoor een zogenaamde ‘holle weg’ ontstond. Ze kan voorlopig niet gedateerd worden. Het behoort tot één van de mogelijkheden dat deze ‘holle weg’ het overblijfsel is van een secundaire weg uit de Romeinse periode, verbonden met de hoofdweg Hofstade-Velzeke-Kortrijk.

Zicht op enkele voorgangers van de huidige hoofdrijweg. Bovenaan een kasseiweg uit de 17de-18de eeuw en onderaan een ouder wegniveau op houten liggers en bakstenen, aangelegd in de opgevlude “holle weg”.

VROEGE MIDDELEEUWEN (5DE – 9DE EEUW)

Op basis van historische bronnen weten we dat er in de vroege middeleeuwen meerdere nederzettingen gelegen waren op het grondgebied van Mater. Ook op het huidige Materplein zou een nederzetting geweest zijn, gelinkt aan de Sint-Amelbergakouter. Het dorp 'Mater' wordt voor het eerst vermeld in de late 9de eeuw als 'Materna'. Er zijn echter vermoedens dat het dorp al minstens sinds de 6de eeuw zou bestaan. Zo is er bijvoorbeeld ook de legende van de heilige Amelberga die in de 8ste eeuw naast haar woning een kerk liet bouwen. Dit zou de eerste Sint-Martinuskerk van Mater worden. Ze bevond zich op de plaats waar thans de Sint-Amelbergakapel staat, gebouwd in 1915.

Tijdens het proefputtenonderzoek zijn er geen sporen of vondsten aangetroffen die in de vroege middeleeuwen te dateren zijn. Wel zijn er redenen om aan te nemen dat hier met het vervolgonderzoek d.m.v. de opgraving verandering in zal komen. In het bijzonder ten noorden van de kerk, dichtbij de Sint-Amelbergakapel, wordt op een dieper niveau erfgoed uit deze periode verwacht.

VOLLE EN LATE MIDDELEEUWEN (10DE – 15DE EEUW)

Tijdens het proefputtenonderzoek is voor het eerst de menselijke aanwezigheid in Mater tijdens de volle en late middeleeuwen archeologisch vastgesteld. Er zijn verschillende fragmenten handgevormd aardewerk aangetroffen die te dateren zijn van de 9de tot het midden van de 12de eeuw. Voorlopig zijn de resultaten echter nog beperkt. De beperkte afmetingen van de proefputten en vergraving door latere sporen maken het moeilijk om de aangetroffen sporen te interpreteren. Het verdere onderzoek d.m.v. de opgraving zal hier meer duidelijkheid in kunnen scheppen.

POSTMIDDELEEUWEN (16DE EEUW - NU)

Vanaf de 16de eeuw beschikken we over historische kaarten. Daarop zien we steeds de eerste Sint-Martinuskerk, waar nu de Sint-Amelbergakapel staat, en de tweede dan wel derde Sint-Martinuskerk. Deze laatste is de huidige Sint-Martinuskerk. Ze is gebouwd op de fundamenten van de tweede Sint-Martinuskerk die in 1780 werd afgebroken omdat ze te vervallen was om nog te herstellen. De bouwdatum van de tweede Sint-Martinuskerk is niet gekend en buiten een paar vermeldingen over herstellingen weten we er verder ook niet veel over. Tenminste, nog niet... Want onder en voor de kerk komen nu langzaamaan maar zeker haar natuurstenen funderingen tevoorschijn (zie coverfoto). Verder onderzoek zal ons meer informatie kunnen verschaffen over de datering en bouw ervan.

Snede uit de Horenbaultkaart (1596) t.h.v. Mater. De kleine kerk bovenaan is de eerste Sint-Martinuskerk, te situeren waar thans de Sint-Amelbergakapel staat. Langs de kerken loopt een voorganger van de huidige hoofdrijweg.

Ook het kerkhof is door de eeuwen heen verschillende malen aangepast. Het eerste kerkhof zal zich rond de eerste Sint-Martinuskerk bevonden hebben. Met de bouw van de tweede kerk zal het kerkhof mee verhuisd zijn. Sinds 1954 worden de inwoners van Mater opnieuw begraven op een nieuw kerkhof aan de Sint-Amelbergakapel. Ten noorden van de huidige kerk is een graf aangetroffen dat ten laatste in de 16de eeuw te dateren is. Dit toont aan dat er hier nog restanten van het kerkhof rond de tweede of misschien zelfs de eerste Sint-Martinuskerk aanwezig zijn. Ook op de westelijke helft van het Materplein zijn graven aangetroffen. Deze zijn wellicht allen in de 18de tot 20ste eeuw te dateren en zullen dus meestal te linken zijn aan de huidige kerk. Enkele graven bevinden zich dicht bij de huidige schoolpoort, buiten elke gekende begrenzing van het kerkhof. Mogelijk is er een fout aanwezig in de historisch-cartografische bronnen. Anderzijds zou het ook kunnen gaan om protestantse graven. Er was immers in Mater een relatief grote hoeveelheid protestanten aanwezig, in het bijzonder in de 16de en 17de eeuw na de beeldenstorm van 1566. Mogelijk mochten/wilden zij niet op het katholieke kerkhof begraven worden.

Het graf van een jonge vrouw tussen 18 en 23 jaar. Het bevindt zich voor de huidige schoolingang, buiten enige gekende grenzen van het vroegere kerkhof.

Het graf van een al iets oudere man. Deze stoffelijke resten en degene die bij de opgraving zullen aangetroffen worden, zullen verder onderzocht worden op leeftijd, geslacht, lichaamslengte, eventuele ziektes en/of voedingspatronen.

Tot slot zijn er tijdens het vooronderzoek ook verschillende restanten van bakstenen muren en gebouwen aangetroffen ten noorden van de kerk. Het gaat onder meer om de kerkhofmuur van een vroegere fase van het kerkhof. Deze sluit aan op de funderingen van een vleugel van het zogenaamde ‘Gemeentehuis’. De kerkhofmuur en het gebouw zijn in 1966 afgebroken. Uit historische en historisch-cartografische bronnen weten we dat het ‘Gemeentehuis’ minstens uit de 18de eeuw dateert. Het archeologisch vondstmateriaal bevestigt dit.

Een vlakregistratie van de fundamente van het voormalige “Gemeentehuis” tegenover het huidige café “In’t Stadhuis”.

Zicht vanuit het noordoosten op de voorgevel van het “Gemeentehuis” in het begin van de 20ste eeuw, vermoedelijk anno 1907. Achteraan rechts staat het café In’ t Stadhuys (bron: prentkaart uitgegeven door J.-B. Vlamincq, in eigendom van Antoinette ‘Netje’ Van Wijmeersch, uitbaatster van het café “In ’t Stadhuys” sinds 1975).

MEER INFORMATIE?

Naargelang het onderzoek vordert zal er meer informatie verschijnen op onze website en facebook:

<https://www.so-lva.be/projecten/oudenaarde-kerkgate-mater/>

<https://www.facebook.com/SolvaDienstArcheologie>

Ook zullen er gratis rondleidingen op de opgraving georganiseerd worden op een nog nader te bepalen datum. Hou hiervoor onze informatiekanalen in de gaten!

**VERANTWOORDELIJKE UITGEVER: FERNAND VAN TRIMPONT,
GENTSESTEENWEG 1B, 9520 VLIERZELE**

**ALLE AFBEELDINGEN COPYRIGHT SOLVA DIENST ARCHEOLOGIE,
TENZIJ ANDERS VERMELD**

NIET OP DE OPENBARE WEGGOOIEN AUB.